

**ДО ПИТАННЯ ЯКОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ
ПОРЯДОК АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛ
СЛІДЧОГО СУДДІ**

О. Г. Шило, доктор юридичних наук, професор, керівник наукових робіт, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, завідувач кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної академії правових наук України

О. В. Верховгляд-Герасименко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

О. І. Марочкін, кандидат юридичних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Постановка проблеми. У статті 303 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) міститься вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування та визначено коло осіб, які мають право на таке оскарження. Водночас дослідження слідчої та судової практики свідчить про наявність значної кількості ухвал

слідчого судді, які не входять до зазначеного переліку, проте відсутність порядку їх оскарження негативно позначається на правах і законних інтересах учасників кримінального провадження. Таким чином, доступ особи до механізмів судового захисту виявляється обмеженим рішенням суду лише однієї інстанції, піддати сумніву законність та обґрунтованість якого немає можливості.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Питання апеляційного оскарження рішень суду, постановлених у порядку судового контролю в досудовому провадженні, були предметом дослідження Н. Р. Бобечка, М. М. Гультая, І. В. Гловюк, Д. О. Захарова, О. В. Кондратьєва, О. Ю. Костюченко, В. В. Легких, Л. М. Лобойка, В. Т. Малярєнка, М. Ю. Мерцалова, В. І. Сліпченка, А. В. Стовби, А. Р. Туманянц, О. І. Тищенко, М. Є. Шумила, О. Г. Яновської та інших науковців. Водночас, як свідчить правозастосовна практика, й досі актуальними лишаються питання щодо можливості апеляційного оскарження ухвал слідчого судді, прямо не передбачених ст. 303 КПК в цілому, та ухвали, що постановляється за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) після отримання заяви про вчинення кримінального правопорушення, зокрема. З огляду на це **метою цієї статті** є дослідження нормативного змісту конституційної засади забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення в аспекті вказаних питань, формулювання науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на забезпечення ефективним судовим захистом прав, свобод і законних інтересів осіб, які залучаються до кримінального судочинства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України до основних засад судочинства належить забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Така редакція цієї конституційної норми набула чинності у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року [1].

Як зазначено у Пояснювальній записці до проекту зазначеного Закону України (п. 3.8), нова редакція пункту 8 ч. 2 ст. 129 Конституції надасть можливість гарантувати особі право на перегляд справи судом принаймні один раз – в апеляційному порядку. При цьому йдеться не про надання можливості оскаржувати будь-яке судове рішення, а лише про перегляд справи загалом, тобто справи, стосовно якої суд ухвалив рішення по суті спору або стосовно іншого (що не має характеру юридичного спору) питання, яке віднесене законом до компетенції суду. Отже, рішення, яким завершується розгляд справи, може стати предметом перегляду в суді вищого рівня в апеляційному порядку і подання апеляційної скарги щодо такого рішення не може бути заборонено законом. Разом із тим законом можуть бути встановлені обмеження чи навіть заборони щодо оскарження в апеляційному порядку окремих процедурних судових рішень [2].

У цьому випадку йдеться, зокрема, про законодавчі обмеження апеляційного оскарження, встановлені ч. 3 ст. 307 та ч. 3 ст. 309 КПК, які доцільно розглянути на окремому прикладі. Так, ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, про скасування повідомлення про підозру та відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру (ч. 3 ст. 307 КПК), а інші, окрім визначених ч. 1 та 2 ст. 309 КПК, ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають, і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді. В цьому контексті також слід зазначити, що Конституційний Суд України, розглядаючи положення п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, дійшов висновку, що апеляційне оскарження судового рішення можливе в усіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження (абзац 2 підп. 3.2. Рішення Конституційного Суду України (далі – Рішення КСУ) від 27.01.2010 року [16]).

Однією з ухвал слідчого судді, можливість апеляційного оскарження якої чинним кримінальним процесуальним законодавством

не передбачена, є ухвала про відмову в задоволенні скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення. Видається, що таке обмеження стосовно апеляційного оскарження цієї ухвали слідчого судді не відповідає Конституції України та європейським стандартам судочинства з огляду на таке.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція) забезпечує кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Відповідно до ст. 13 Конвенції кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження. При цьому в межах «права на суд» право доступу до правосуддя розуміється як можливість ініціювати судове провадження (рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі «Бруала Гомес де ла Торе проти Іспанії» від 19 грудня 1997 р.) [3]. Водночас право на суд, одним з аспектів якого є право доступу до суду, не є абсолютним; воно може бути обмеженим. Тим не менше право доступу до суду не може бути обмежено таким чином або такою мірою, що буде порушена сама його сутність. Ці обмеження повинні мати законну мету та бути пропорційними між використаними засобами та досягнутими цілями (рішення ЄСПЛ у справі «Мельник проти України» від 28 березня 2006 р.) [4].

Як зазначає ЄСПЛ, Конвенція має на меті захист не теоретичних або ілюзорних, а конкретних та дійсних прав. Держава має забезпечити ефективність права на доступ до правосуддя, і хоча вона є вільною у використанні засобів для цієї мети, Конвенція вимагає, щоб особа реально користувалася своїм правом доступу до правосуддя на умовах, що не суперечать п. 1 ст. 6 (рішення ЄСПЛ у справі «Ейрі проти Ірландії» від 9 жовтня 1979 р.) [5]. Згідно з практикою ЄСПЛ у ст. 6 Конвенції, якою передбачено право на справедливий суд, не встановлено вимоги до держав засновувати апеляційні або

касаційні суди. Там, де такі суди існують, гарантії, що містяться в указаній статті, повинні відповідати також і забезпеченню ефективного доступу до цих судів (п. 25 Рішення ЄСПЛ у справі «Делкур проти Бельгії» від 17 січня 1970 р. [6] та п. 65 Рішення ЄСПЛ у справі «Хофман проти Німеччини» від 11 жовтня 2001 р. [7]).

Крім того, як зазначає ЄСПЛ, кримінальний процес складає єдине ціле, та захист ст. 6 Конвенції не припиняється після винесення рішення у першій інстанції, наголошуючи, що враховувати потрібно увесь процес з переглядом судових рішень (Рішення ЄСПЛ у справі «Екбатані проти Швеції» від 20 червня 1983 р.) [8].

Розглядаючи зазначене питання, слід звернути увагу на вітчизняну судову практику, основні тенденції якої констатовано в її узагальненні Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» (далі – Узагальнення ВССУ) [9]. Так, ВССУ констатував, що у переважній більшості випадків у разі встановлення факту звернення із заявою та констатації факту невнесення відомостей про кримінальне правопорушення в межах регламентованого ст. 214 КПК 24-годинного строку слідчі судді постановляють ухвали про задоволення скарг на бездіяльність слідчого чи прокурора. Водночас у деяких випадках слідчі судді відмовляють у задоволенні таких скарг (абз. 4 підп. 1.1 п. 1 Узагальнення ВССУ).

Судова практика апеляційного оскарження ухвал про відмову у задоволенні скарг на бездіяльність, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, свідчить про те, що апеляційні суди, як правило, не розглядають такі скарги по суті. Проте практика процесуального оформлення такого рішення суду є різною. Згідно з вимогами ч. 4 ст. 399 КПК суддя-доповідач відмовляє у відкритті провадження лише в тому випадку, якщо апеляційна скарга подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судові рішення оскаржене виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 КПК. Разом із тим в одних випадках суд приймає рішення

про відмову у відкритті апеляційного провадження [10], в інших – лише про повернення апеляційної скарги, зазначаючи про можливість касаційного оскарження цієї ухвали [11]. У подальшому, як свідчить вивчення судової практики за Єдиним державним реєстром судових рішень, зацікавлені особи звертаються до Верховного Суду із касаційною скаргою на рішення суду апеляційної інстанції. У таких випадках Касаційний кримінальний суд Верховного Суду своєю постановою відмовляв у відкритті касаційного провадження [12]. Таке рішення Верховного Суду оскарженню не підлягає.

Тож з огляду на відсутність законодавчо передбаченої можливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на бездіяльність, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, дослідження судової практики здебільшого свідчить про прийняття судами рішень про відмову у відкритті апеляційного чи касаційного провадження за скаргою, посиляючись у мотивувальній частині свого рішення на подання скарги на рішення, яке не підлягає оскарженню [10]. Разом із тим відомчий контроль або прокурорський нагляд на стадії початку досудового розслідування не може бути ініційований зацікавленою особою. Отже, захист прав, свобод та законних інтересів осіб, залучених до кримінального провадження, на цьому етапі може бути реалізований лише шляхом звернення особи до суду зі скаргою.

У зв'язку із зазначеним можна навести як приклад рішення ЄСПЛ у справі «Ашингдейн проти Сполученого Королівства» від 28 травня 1985 р. Суд, зокрема, зазначив, що покладатися на «право на суд», однією зі сторін якого є право доступу, може кожен, хто обґрунтовано вважає, що втручання в здійснення його прав є незаконним, і скаржитися на неможливість вчинити позов у судовому органі, який відповідав би вимогам, встановленим п. 1 ст. 6 Конвенції. Заявник таки дістав доступ до високого суду, і відтак, до апеляційного суду, але тільки для того, щоб отримати відповідь на законне відхилення його позовів. Таким чином, в окреслених межах він мав доступ до наявних у національній системі засобів правового захисту. Проте цим не обов'язково вичерпуються вимоги п. 1 ст. 6 Конвенції. Треба ще встановити, чи був ступінь доступу з

огляду на принцип верховенства права у демократичному суспільстві достатнім для забезпечення «права на суд», гарантованого національним законодавством [13].

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 8 квітня 2015 р. у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 2 ст. 171–2 Кодексу адміністративного судочинства України зазначає, що право на судовий захист включає в себе, зокрема, можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку, що є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, у тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень (абз. 9 підп. 2.1 п. 2) [14].

Верховна Рада України, визначаючи законом судоустрій та судочинство, повинна встановлювати такий обсяг права учасників судового провадження на інстанційне оскарження рішення місцевого суду, який би забезпечував ефективний судовий захист (інстанційність у нашому випадку виявлятиметься в тому, що рішення судді місцевого суду, прийняті в межах судового контролю за дотриманням прав і свобод людини під час досудового розслідування, підлягають оскарженню до вищестоящего суду в апеляційному порядку – прим. авт.). Обмеження доступу до апеляційної чи касаційної інстанцій можливе лише у виняткових випадках з обов'язковим дотриманням конституційних норм і принципів. Установлюючи обмеження права на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень, законодавець повинен керуватися такою складовою принципу верховенства права, як пропорційність (абз. 1 підп. 2.2 п. 2 Рішення КСУ від 8 квітня 2015 р.) [14]. За правовою позицією Конституційного Суду України обмеження прав і свобод людини і громадянина є допустимим виключно за умови, що таке обмеження є домірним (пропорційним) та суспільно необхідним (абз. 6 підп. 3.3 п. 3 Рішення КСУ від 19 жовтня 2009 р. № 26-рп/2009) [15].

Таким чином, згідно з Конституцією України допускається можливість обмеження права на апеляційне та касаційне оскарження рішення суду, однак воно не може бути свавільним та несправед-

ливим. Таке обмеження має встановлюватися виключно Конституцією та законами України; переслідувати легітимну мету; бути обумовленим суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційним та обґрунтованим. У разі обмеження права на оскарження судових рішень законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію права на судовий захист і не порушувати сутнісний зміст такого права (абз. 3 підп. 2.2 п. 2 Рішення КСУ від 8 квітня 2015 р.) [14].

Отже, можна дійти висновку, що обмеження законодавцем права особи на оскарження рішення слідчого судді може бути виправданим лише щодо оскарження ухвал, які не обмежують основоположні права, визначені Конституцією України та Конвенцією, а також мають процедурний характер. В інших випадках (зокрема, й у випадку оскарження невнесення відомостей до ЄРДР) особі має надаватися право на оскарження відповідної ухвали слідчого судді, оскільки забезпечення контролю судової влади усіх дій та рішень у кримінальному провадженні, які так чи інакше обмежують права та законні інтереси особи, має суттєве значення для ефективності всієї системи кримінальної юстиції та відповідності законодавства України європейським стандартам. У протилежному разі у випадку відмови у задоволенні скарги на бездіяльність, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, доступ особи до правосуддя виявляється обмеженим рішенням суду лише однієї інстанції, піддати сумніву законність та обґрунтованість якого немає можливості. А відтак, на наш погляд, створюється загроза обмеження права на справедливий суд, що вважається недопустимим.

Однією з особливостей кримінального провадження є те, що доступ до правосуддя забезпечується насамперед на етапі початку досудового розслідування, оскільки ця стадія кримінального провадження є обов'язковою в усіх видах кримінальних проваджень і завжди передує провадженню в суді першої інстанції. Згідно з передбаченим КПК порядком досудове розслідування починається лише за умови внесення відомостей до ЄРДР. Невнесення цих відомостей унеможливило початок досудового розслідування, а тому є

нездоланною перешкодою для заінтересованої особи отримати доступ до правосуддя і захистити у такий спосіб порушені, на її думку, інтереси.

Заборонивши оскарження до суду апеляційної інстанції ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, законодавець, на наш погляд, допустив непропорційність між поставленою метою та вжитими для її досягнення заходами, що створює загрозу порушення сутнісного змісту фундаментального права кожного на справедливий суд.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати певні **висновки** стосовно заявленої проблематики.

1. Судовий контроль за дотриманням прав і свобод людини під час досудового розслідування на його початковому етапі, як свідчить шестирічний досвід застосування КПК України, є ефективним механізмом судового захисту в кримінальному провадженні. Проте кримінальним процесуальним законом має бути передбачено можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, що полягає у невнесенні до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення, і, відповідно, апеляційного перегляду такої ухвали, оскільки вона перешкоджає доступу особи до правосуддя, чим, власне, зумовлюється її виняткове значення в аспекті захисту прав і свобод людини.

2. Стосовно інших засобів захисту прав особи, які завдано шкоду діянням, що містить ознаки кримінального правопорушення, зазначимо, що відсутність нормативної можливості ініціювати відомчий контроль або прокурорський нагляд певним чином компенсується можливістю звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (п. 1 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини»). Проте перевірка заяви про кримінальне правопорушення має здійснюватися винятково в порядку кримінального провадження, початок якого пов'язано лише з внесенням відомостей до ЄРДР.

3. Впровадження зазначеного механізму апеляційного перегляду ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, що полягає у невнесенні до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення, не може розглядатися як розширення предмета судового контролю під час досудового розслідування. Адже унормування апеляційного перегляду ухвали слідчого судді в цьому випадку являє собою додаткову гарантію забезпечення в кримінальному провадженні доступу особи до правосуддя, що імпліцитно закріплено як компонента права на справедливий суд.

Перелік літератури:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення: 01.03.2019).

2. Пояснювальна записка від 26 січня 2016 р. до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209 (дата звернення: 01.03.2019).

3. Справа «Бруала Гомес де ла Торре проти Іспанії» (заява № 155/1996/774/975) = [Case of Brualla Gomez de la Torre v. Spain]: рішення Європ. Суду з прав людини від 19 грудня 1997 р. HUDOC: database / European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{«fulltext»: \[«\«CASE%20OF%20BRUALLA%20GÓMEZ%20DE%20LA%20TORRE%20v.%20SPAIN\»»\],»documentcollectionid2»: \[«GRANDCHAMBER»,»CHAMBER»,»itemid»: \[«001-58127»\]\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{«fulltext»: [«\«CASE%20OF%20BRUALLA%20GÓMEZ%20DE%20LA%20TORRE%20v.%20SPAIN\»»],»documentcollectionid2»: [«GRANDCHAMBER»,»CHAMBER»,»itemid»: [«001-58127»]]}) (дата звернення: 01.03.2019).

4. Справа «Мельник проти України» (заява 72286/01) = [Case of Melnyk v. Ukraine]: рішення Європ. Суду з прав людини від 28 березня 2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 41, ст. 2789.

5. Справа «Ейрі проти Ірландії» (заява № 6289/73) = [Case of Airey v. Ireland]: рішення Європ. Суду з прав людини від 9 жовтня 1979 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_332 (дата звернення: 01.03.2019).

6. Справа «Делкур проти Бельгії» (заява № 2689/65) = [Case of Delcourt v. Belgium]: рішення Європ. Суду з прав людини від 17 січня 1970 р. HUDOC: database / European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{«fulltext»: \[«Delcourt%20v.%20Belgium»,»docum](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{«fulltext»: [«Delcourt%20v.%20Belgium»,»docum)

entcollectionid2»: [«GRANDCHAMBER»,»CHAMBER»],»itemid»: [«001–57467»]} (дата звернення: 01.03.2019).

7. Справа «Хофман проти Німеччини» (заява 34045/96) = [Case of Hoffmann v. Germany]: рішення Європ. Суду з прав людини від 11 жовтня 2001. HUDOC: database / European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus# {«fulltext»: \[«CASE%20OF%20HOFFMANN%20V.%20GERMANY%22»\],»documentcollectionid2»: \[«GRANDCHAMBER», «CHAMBER»\],»itemid»: \[«001–57467»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%22CASE%20OF%20HOFFMANN%20V.%20GERMANY%22%5D%2C%22documentcollectionid2%22%3A%5B%5C%22GRANDCHAMBER%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-57467%22%5D%7D) (дата звернення: 01.03.2019).

8. Справа «Екбатані проти Швеції» (заява № 10563/83) = [Case of Ekbatani v. Sweden]: рішення Європ. Суду з прав людини від 20 червня 1983 р. HUDOC: database / European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus# {«fulltext»: \[«Ekbatani»\],»documentcollectionid2»: \[«GRANDCHAMBER»,»CHAMBER»\],»itemid»: \[«001–57477»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%22Ekbatani%22%5D%2C%22documentcollectionid2%22%3A%5B%5C%22GRANDCHAMBER%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-57477%22%5D%7D) (дата звернення: 01.03.2019).

9. Узагальнення про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування: лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12.01.2017. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00212.html (дата звернення: 01.03.2019).

10. Ухвала Апеляційного суду Миколаївської області від 4 вересня 2018 р., справа № 467/731/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76219355> (дата звернення: 01.03.2019).

11. Ухвала Апеляційного суду Вінницької області від 15 червня 2017 р., справа № 140/1011/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67162551> (дата звернення: 01.03.2019).

12. Ухвала Верховного Суду від 12 червня 2018 р., справа № 761/16817/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74660046> (дата звернення: 01.03.2019); ухвала Верховного Суду від 11 червня 2018 р., справа № 711/1923/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74630404> (дата звернення: 01.03.2019).

13. Справа «Ашингдейн проти Сполученого Королівства» (заява від 8225/78) = [Case of Ashingdane v. The United Kingdom]: рішення Європ. Суду з прав людини від 28 травня 1985 р. HUDOC: database / European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng# {«itemid»: \[«001–113041»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-113041%22%5D%7D) (дата звернення: 01.03.2019).

14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо

відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 2 ст. 171–2 Кодексу адміністративного судочинства України: від 8 квітня 2015 р. № 3-пп/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710–15> (дата звернення: 01.03.2019).

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про вибори Президента України», «Про Державний реєстр виборців», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» та Кодексу адміністративного судочинства України (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України): від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026p710–09> (дата звернення: 01.03.2019).

16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду): від 27 січня 2010 року N 3-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710–10> (дата звернення: 01.03.2019).

Транслітерація переліку літератури

1. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia): Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1401-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401–19>.

2. Poiasniuvalna zapyska vid 26.01.2016 r. do projektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia)» vid 02.06.2016 r. № 1401-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209.

3. Sprava «Bruala Homes de la Torre proty Ispanii» (zaiava № 155/1996/774/975): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 19 hrudnia 1997 r. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus# {"fulltext": \[\"<\"CASE%20OF%20BRUALLA%20GÓMEZ%20DE%20LA%20TORRE%20v.%20SPAIN\""\],"documentcollection id2": \[\"GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid": \[\"001–58127"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus# {"fulltext": [\).

4. Sprava «Melnyk proty Ukrainy» (zaiava 72286/01): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 28 bereznia 2006 r. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2006. № 41, Stor. 278, St. 2789.

5. Sprava «Eiri proty Irlandii» (zaiava №6289/73): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 9 zhovtnia 1979 r. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_332.

6. Sprava «Delkur proty Belhii» (zaiava №2689/65): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 17 sichnia 1970 r. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%22Delcourt%20v.%20Belgium%22%5D%2C%5C%22documentcollectionid%22%3A%5B%5C%22GRANDCHAMBER%22%2C%5C%22CHAMBER%22%5D%2C%5C%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-57467%22%5D%7D%7D>.

7. Sprava «Khofinan proty Nimechchyny» (zaiava 34045/96): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 11 zhovtnia 2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%22CASE%20OF%20HOFFMANN%20v.%20GERMANY%22%5D%2C%5C%22documentcollectionid%22%3A%5B%5C%22GRANDCHAMBER%22%2C%5C%22CHAMBER%22%5D%2C%5C%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-59719%22%5D%7D%7D>.

8. Sprava «Ekbatani proty Shvetsii» (zaiava №10563/83): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 20 chervnia 1983 r. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%22Ekbatani%22%5D%2C%5C%22documentcollectionid%22%3A%5B%5C%22GRANDCHAMBER%22%2C%5C%22CHAMBER%22%5D%2C%5C%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-57477%22%5D%7D%7D>.

9. Uzahalnennia pro praktyku rozghliadu skarh na rishennia, dii chy bezdiialnist orhaniv dosudovoho rozsliduvannia chy prokurora pid chas dosudovoho rozsliduvannia: lyst Vyshchoho spetsializovanoho sudu z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 12.01.2017. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00212.html.

10. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Mykolaivskoi oblasti vid 4 veresnia 2018 r., sprava №467/731/18. *Yedyni derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76219355>.

11. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 15 chervnia 2017 r., sprava №140/1011/17. *Yedyni derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67162551>.

12. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 12 chervnia 2018 r., sprava №761/16817/18. *Yedyni derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74660046>. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 11 chervnia 2018 r., sprava №711/1923/18. *Yedyni derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74630404>.

13. Sprava «Ashynhdein proty Spoluchenoho Korolivstva» (zaiava vid 8225/78): rishennia Yevrop. Sudu z prav liudyny vid 28 travnia 1985 r. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-113041%22%5D%7D%7D>.

14. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinim podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen ch. 2

st. 171–2 Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: vid 8 kvitnia 2015 r. № 3-rp/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710–15>.

15. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynymy podanniamy Prezydenta Ukrainy ta 48 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen zakoniv Ukrainy «Pro vybory Prezydenta Ukrainy», «Pro Derzhavnyi reiestr vybortsiv», «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vyboriv Prezydenta Ukrainy» ta Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy (sprava pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vyboriv Prezydenta Ukrainy): vid 19 zhovtnia 2009 roku № 26-rp/2009. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026p710–09>.

16. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym zvernenniam hromadianyna Zaichenka Volodymyra Heorhiiovycha shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhennia punktu 18 chastyny pershoi statti 293 Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy u vzaïmozv'iazku zi statteiu 129 Konstytutsii Ukrainy (pro apeliatsiïne oskarzhennia ukhval sudu): vid 27 sichnia 2010 roku N 3-rp/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710–10>.

Шило О. Г., Верховляд-Герасименко О. В., Марочкін О. І. До питання якості кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок апеляційного оскарження ухвал слідчого судді

Стаття присвячена дослідженню нормативного змісту засади судочинства, передбаченої п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України – «забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення» в аспекті її реалізації при отриманні судового захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження під час досудового розслідування. А саме, розглядається питання щодо можливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді, що постановляється за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви про вчинення кримінального правопорушення. Наводяться правові позиції Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України стосовно судового захисту прав, свобод і законних інтересів осіб. Викладаються основні тенденції вітчизняної судової практики розгляду скарг на бездіяльність органів досудового розслідування, а також апеляційного та касаційного оскарження ухвал слідчого судді за результатами їх розгляду.

Аналізується проблема достатності засобів судового контролю за дотриманням прав і свобод людини при допущенні бездіяльності слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення

до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви і повідомлення про кримінальне правопорушення. З огляду на заявлену проблематику досліджується якість кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок апеляційного оскарження ухвал слідчого судді. Зроблено висновок про те, що законодавче обмеження можливості апеляційного оскарження зазначеної ухвали слідчого судді не відповідає Конституції України та європейським стандартам судочинства. На підставі проведеного дослідження доводиться, що кримінальним процесуальним законом має бути передбачено можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, що полягає у невнесенні до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальне правопорушення, і, відповідно, апеляційного перегляду такої ухвали, оскільки вона перешкоджає доступу особи до правосуддя, чим, власне, обумовлюється її виняткове значення в аспекті захисту прав і свобод людини.

Ключові слова: оскарження бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування; судовий контроль; забезпечення права на оскарження бездіяльності слідчого, прокурора; невнесення відомостей до ЄРДР.

Шило О. Г., Верхогляд-Герасименко Е. В., Марочкин А. И. К вопросу о качестве уголовного процессуального законодательства, регулирующего порядок апелляционного обжалования определений следственного судьи

Статья посвящена исследованию нормативного содержания принципа судопроизводства, предусмотренного п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституции Украины – «обеспечение права на апелляционный пересмотр дела и в определенных законом случаях – на кассационное обжалование судебного решения» в аспекте его реализации при получении судебной защиты прав, свобод и законных интересов участников уголовного судопроизводства в ходе досудебного расследования. В частности, рассматривается вопрос о возможности апелляционного обжалования определений следственного судьи, которое выносится по результатам рассмотрения жалобы на бездействие следователя, прокурора, которое заключается в невнесении сведений об уголовном правонарушении в Единый реестр досудебных расследований после получения заявления о совершении уголовного правонарушения. Приводятся правовые позиции Европейского суда по правам человека и Конституционного Суда Украины о судебной защите прав, свобод и законных интересов человека. Излагаются основные тенденции отечественной судебной практики рассмотрения жалоб на бездействие органов досудебного расследования, а также апелляционного и кассационного обжалования определений следственного судьи по результатам их рассмотрения.

Анализируется проблема достаточности средств судебного контроля за соблюдением прав и свобод человека при допущении бездействия следователем, прокурором, которое заключается в невнесении сведений об уголовном правонарушении в Единый реестр досудебных расследований после получения заявления и сообщения об уголовном правонарушении. Учитывая заявленную проблематику, исследуется качество уголовного процессуального законодательства, регулирующего порядок апелляционного обжалования определений следственного судьи. Сделан вывод о том, что законодательное ограничение возможности апелляци-

онного обжалования указанного определения следственного судьи не соответствует Конституции Украины и европейским стандартам судопроизводства. На основании проведенного исследования доказывается, что уголовным процессуальным законом должна быть предусмотрена возможность апелляционного обжалования определения следственного судьи об отказе в удовлетворении жалобы на бездействие следователя, прокурора, которое заключается в невнесении в Единый реестр досудебных расследований сведений об уголовном правонарушении, и, соответственно, апелляционного пересмотра такого решения, поскольку оно препятствует доступу лица к правосудию, чем, собственно, объясняется ее исключительное значение в аспекте защиты прав и свобод человека.

Ключевые слова: обжалование бездействия следователя, прокурора во время досудебного расследования; судебный контроль; обеспечение права на обжалование бездействия следователя, прокурора; невнесение сведений в ЕРДР.

SHYLO O. G., VERKHOGLIAD-HERASYMENKO O. V., MAROCHKIN O. I.
On the issue of the quality of criminal procedural legislation that regulates the procedure for appealing the decisions of the investigating judge

The article is dedicated to the study of normative content of the principles of legal proceedings, stipulated in clause 8, part 2 of Art. 129 of the Constitution of Ukraine – «ensuring the right to appeal the case and in cases determined by law – to a cassation appeal of a court decision» in the aspect of its implementation in obtaining judicial protection of the rights, freedoms and legitimate interests of participants in criminal proceedings during pre-trial investigation. Namely, the question is considered concerning the possibility of an appeal against the decision of the investigating judge, which is decided on the results of consideration of the complaint about the inaction of the investigator, the prosecutor, that consists in non-submission of information about a criminal offense to the Unified Register of Pre-trial Investigations after receiving a statement on the commission of a criminal offense. The legal positions of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Ukraine regarding judicial protection of the rights, freedoms and legitimate interests of individuals are presented. The main tendencies of the domestic judicial practice in dealing with complaints about inaction of the bodies of pre-trial investigation, as well as appeals and cassation appeals against the decisions of the investigating judge are presented in accordance with the results of their consideration.

The problem of the sufficiency of means of judicial control over the observance of human rights and freedoms is analyzed in case of inactivity of the investigator, the prosecutor, which consists in non-submission of information about a criminal offense to the Unified Register of Pre-trial Investigations after receipt of the application and notification of a criminal offense. Taking into account the stated issues, the quality of criminal procedural legislation, which regulates the procedure for appealing the decisions of the investigating judge, is studied. It has been concluded that the legislative limitation of the possibility of appealing against the said decision of the investigating judge does not comply with the Constitution of Ukraine and European standards of justice. On the basis of the executed study, it is proved that the criminal procedural law should provide for the possibility of appeal against the decision of the investigating judge

on the refusal to satisfy the complaint about the inaction of the investigator, the prosecutor, which consists in non- submission of information about a criminal offense to the Unified Register of Pre-trial Investigations, and, accordingly, an appeal review of such decision, since it impedes the access of a person to justice, that, in fact, stipulates its exceptional importance in terms of protecting the rights and freedoms of people.

Key words: *appeal of inaction of the investigator, prosecutor during pre-trial investigation; judicial control; provision of the right to appeal the inaction of the investigator, the prosecutor; non-submission of information to the Unified Register of Pre-trial Investigations.*

Рекомендовано до опублікування на засіданні відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 1 від 01.03.2019 р.)